

Geachte aanwezigen,

Ook dit jaar stond de jury van de OIKOSpublieksprijs voor de mooie maar lastige opgave een kandidaat te kiezen uit de overtuigende en sympathieke voordrachten die het OIKOSbestuur bereikten.

Tijdens de vorige uitreiking, die plaatsvond in mei 2021, gaf toenmalig winnaar Eric Moormann de jury een duidelijke aanbeveling mee: het zou mooi zijn als de prijs in de toekomst kon gaan naar een kandidaat of instelling die zich overtuigend richt op het voor een breed en inclusief publiek toegankelijk maken van kennis over de oudheid. Een kandidaat die doelgroepen aanspreekt die normaalgesproken niet, of toch minder vanzelfsprekend, met de oudheid in aanraking komen. Deze oproep was ons, en ongetwijfeld velen met ons, natuurlijk uit het hart gegrepen.

Tot ons grote genoegen bleek bij lezing van de inzendingen dat verreweg de meeste nominaties in aanmerking kwamen wanneer men ze volgens dit criterium beoordeelde. Er waren ook dit jaar weer veel initiatieven, projecten en activiteiten die op prijzenswaardige wijze kennis over de oudheid breed uitdragen, deze op originele en verrassende manieren actualiseren en daarbij bovendien vaak van grote maatschappelijke betrokkenheid getuigen. De jury spreekt hiervoor haar diepe waardering uit. Helaas was het uiteraard niet mogelijk meer dan één winnaar aan te wijzen. We benadrukken dan ook nog maar eens dat u uw kandidaat altijd een tweede (of zelfs derde) keer mag nomineren.

Ook dit jaar was de jury eensgezind in haar oordeel dat één voordracht zich in zeer positieve zin onderscheidde van de rest. Niet alleen door een bijzonder grondige, eloquente en overtuigende onderbouwing, maar ook doordat het verhaal dat hier gedaan werd hoopgevend demonstreert hoe daadkracht, enthousiasme en wetenschappelijke bevlogenheid zich kunnen vertalen in een wedergeboorte van wat eerder vergeten en verwaarloosd werd. Om de woorden van een eerdere laureaat, Jona Lendering, naar aanleiding van deze instelling aan te halen: ‘wat aanvankelijk niet zo mooi leek, bleek het begin van iets prachtigs.’

De kandidaat over wie we het hebben, en die in naam van de bedoelde instelling zo direct de prijs uit handen van de jury zal ontvangen, trad in 2010 aan als conservator bij een organisatie die al sinds 1977 bestond. Deze kende tot 2010 goede en slechte tijden, maar raakte, vooral door een sterke verslechtering in de regionale economie ten gevolge van de sluiting van de kolenmijnen, in het slop en verstofte tot een ‘ouderwets museum’. Onze laureaat van vandaag bracht daarin met haar aantreden verandering door de noodklok te luiden over de situatie van de oudheidkundige

resten, en drong aan op nieuwe ontwikkelingen. Onder haar bezielende leiding, in samenwerking met de directeur en de staf van de instelling, kwamen niet alleen restauratiewerkzaamheden op gang, maar werden ook wetenschappelijke data uit de vorige eeuw opnieuw geanalyseerd, en vertaald naar een tentoonstelling om bezoekers te informeren over onderzoeksmethoden en nieuwe resultaten. Als hoogtepunt verscheen begin 2020 een uitvoerig onderzoeksrapport door een internationaal interdisciplinair onderzoeksteam met spraakmakende resultaten. Dit vertaalde zich in veel nationale media aandacht bij jong en oud (van Jeugdjournaal tot NOS en zelfs de serie Het Verhaal van Nederland). De opbloei zal zich in de nabije toekomst ook voortzetten in de bouwwerkzaamheden voor een nieuw gebouw dat hét museum binnen Nederland moet worden voor kennisverbreiding over de Romeinse geschiedenis van Noordwest-Europa.

Inmiddels hebt u wellicht al geraden naar welke instelling de prijs dit jaar zal gaan: we hebben het hier over het Thermenmuseum te Heerlen, dat onder de inspirerende leiding van conservator Karen Jeneson naar nieuwe hoogten werd gebracht.

Wie het museum vandaag bezoekt — en ondanks de coronapandemie zijn de bezoekersaantallen de afgelopen jaren gestegen— kan genieten van indrukwekkende audiovisuele presentaties met lichtprojecties op een 3D model van het badhuis en levendige reconstructies van het badhuis in verschillende periodes uit de 400 jaar durende geschiedenis van de site. Ook is het mogelijk de resten van zeer dichtbij te benaderen door de nieuwe houten loopbruggen. Op deze en vele andere manieren (zoals ook de zeer toegankelijke en aansprekende website vol interessante en aansprekende informatie) zet het museum zich in met name het verhaal van het badhuis en de Grieks-Romeinse oudheid te vertalen naar de leefwereld van jongeren, zoals middelbare scholieren die het museum bezoeken tijdens excursies. Ook bijzonder was dat in de zomer 2020 een publieksproject gestart werd waarbij vondstmateriaal van een nabijgelegen opgraving kon worden verwerkt door vrijwilligers. Zo komt het Romeinse verleden van Nederland voor eenieder die wil binnen handbereik.

De uitreiking van de Oikospublieksprijs aan het Thermenmuseum dient dan ook als een teken van waardering vanuit de gemeenschap van oudheidkundige onderzoekers voor het museum en zijn personeel. Zij zetten zich sterk in voor het verbreiden van nationale en lokale kennis door middel van innovatieve tentoonstellingen, maar genereren ook nieuwe kennis middels nieuw archeologisch onderzoek. Het lukt ze vervolgens om die kennis in een fysieke vorm te vertalen naar een divers publiek: van dagjesmensen tot leerlingen, studenten, amateur en specialisten.

Musea hebben het momenteel nog altijd zwaar in de naweeën van de coronapandemie en deze prijs is dan ook bedoeld als een aanmoediging voor het museum en zijn staf om de bijzondere benadering van kennisverbreiding voort te zetten tijdens en na de ontwikkeling van het nieuwe museumgebouw. Wij zijn ook diep onder de indruk van de inspirerende wijze waarop het Thermenmuseum bijdraagt aan de herrijzenis uit haar eigen as van Coriovallum, het Romeinse Heerlen, en wensen alle stafleden, en in het bijzonder conservator Karen Jenson van harte geluk met de OIKOSpublieksprijs 2022.